PUOLUSTUSMINISTERIÖ
Hallintopoliittinen osasto
Lainsäädäntöneuvos Jenni Herrala

Lausunto
8.11.2021

VNS 8/2021

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

VNS 8/2021 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Lainsäädäntö

Puolustusvaliokunta on pyytänyt valtioneuvoston puolustusselonteosta kirjallista asiantuntijalausuntoa asiantuntijakuulemista varten teemoista, jotka koskevat kokonaisturvallisuuden konseptia ja yhteiskunnan kriisinsietokykyä, turvallisuusviranomaisyhteistyön rajapintoja ja kehitystarpeita, valmiuslain ja muun lainsäädännön tarkastelua sekä virka-apua. Tässä lausunnossa tarkastellaan puolustusselonteon jaksossa 4.5.6 (Lainsäädäntö) käsiteltyjä lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita.

Edellisellä vaalikaudella uudistettiin keskeistä Puolustusvoimia koskevaa lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä kehitettiin merkittävästi Puolustusvoimien kykyä kohottaa joustavasti valmiutta sekä uudistettiin sotilastiedustelua koskeva lainsäädäntö. Merkittävimmät uudistukset edellyttävät edelleen seurantaa ja kehittämistä sen varmistamiseksi, että ne vastaavat käytännössä tarkoitustaan ja että uudistusten säännöksiä sovelletaan oikein.

Valmiuslaki

Valtioneuvosto on tunnistanut tarpeen tarkastella valmiuslakia (1552/2011). Puolustusvoimien kannalta on tärkeää, että lakisääteiset tehtävät pystytään suorittamaan kaikissa olosuhteissa ajantasaiseen lainsäädäntöön nojaten.

Valmiuslakia koskevaa valmisteluhanketta ei ole vielä asetettu. Valmiuslaki kuuluu oikeusministeriön esittelyvastuulle.

Virka-apu

Asevelvollisten käytettävyyttä vaativiin sotilaallisiin tehtäviin ja virka-aputehtäviin eri turvallisuustilanteissa on parannettava kehittämällä toimintatapoja ja tarkastelemalla lainsäädännön muutostarpeita. Sisäministeriön johdolla on valmisteltu hallituksen esitys uudeksi laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille (HE 106/2021). Uusi laki täsmentäisi poliisin mahdollisuutta pyytää virka-apua Puolustusvoimilta.

Ehdotettu uusi laki sisältäisi nykyistä täsmällisemmät säännökset virka-avun antamisen edellytyksistä ja virka-apua koskevasta päätöksenteosta. Laissa säädettäisiin myös

virka-apupäätöksen toimeenpanosta sekä poliisin ja Puolustusvoimien toimintojen yhteensovittamisesta virka-aputilanteessa. Ehdotetussa sääntelyssä olisi kyse poliisille kuuluvien tehtävien suorittamisesta poliisijohtoisesti.

Sisäministeriö asetti 16.3.2018 hanketta valmistelemaan työryhmän, jonka alkuperäinen toimikausi päättyi 30.10.2018. Sisäministeriö jatkoi hankkeen toimikautta 30.11.2020 asti. Puolustusministeriö on osallistunut työryhmän työskentelyyn. Hallituksen esitys annettiin 23.6.2021 ja esitys on tällä hetkellä eduskuntakäsittelyssä.

Aluevalvontalaki

Aluevalvontalakia (755/2000) ja siihen liittyviä säädöksiä on tarkistettava vastaamaan Suomen kansainvälisen yhteistyön ja harjoitustoiminnan tarpeita.

Puolustusyhteistyön tiivistymisen ja sotilaallisen liikkuvuuden kehittämisen vuoksi aluevalvonnasta annettuun valtioneuvoston asetukseen (971/2000) on harkittu tehtäväksi muutos, jonka mukaan maahantuloa koskevan lupahakemuksen toimittamisaikaa lyhennettäisiin kuudesta työpäivästä viiteen työpäivään.

Eurooppa-neuvoston kesäkuun 2018 päätelmissä todettiin, että EU-maiden tulisi nopeuttaa rajanylitysmenettelyitä ja pyrkiä rajanylityslupien käsittelemiseen viiden työpäivän kuluessa. Viiden työpäivän käsittelyaika on kirjoitettu tavoitteeksi myös Euroopan puolustusviraston EDA:n CBMP-hankkeessa (Optimizing Cross Border Movement Permission Procedures in Europe) ilma- ja pintaliikkuvuuden maahantulon osalta.

Ison-Britannian ero Euroopan unionista tuli täysimääräisesti voimaan 1.1.2021. Tämän myötä toistuvaan maahantuloon oikeuttavaa lupaa ei aluevalvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan ole enää mahdollista myöntää Isolle-Britannialle. Valtioneuvoston puolustusselonteon mukaisesti Suomi pitää tärkeänä, että puolustusyhteistyö Ison-Britannian kanssa jatkuu mahdollisimman tiiviinä myös maan EU-eron jälkeen. Aluevalvonnasta annettua valtioneuvoston asetusta harkitaan muutettavaksi siten, että Ison-Britannia lisättäisiin toistuvaan maahantuloon oikeuttavan lupamenettelyn piiriin.

Kyberympäristöön liittyvä lainsäädäntö

Valtionhallinnossa on tunnistettu tarve tarkastella kybertoimintaympäristöön liittyviä lainsäädännön kehittämistarpeita sekä kehittää ja selkeyttää edelleen myös kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvää viranomaisyhteistyötä kyberpuolustuksen alalla.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (LVM006:00/2021) kyberturvallisuuden kehittämisohjelmaksi linjataan, että poikkihallinnollisesti viranomaisten varautumista kyberhäiriötilanteisiin kehitetään edelleen. Puolustusministeriön hallinnonalalla on käynnistetty virkamiestyönä selvitystyö, jossa arvioidaan Puolustusvoimien toiminta-edellytyksiä kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa, kyberpuolustuksessa

sekä nopeasti kehittyvissä yhteiskunnan kyberturvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Seuraavassa vaiheessa selvitystyötä jatketaan yhteistyössä sisäministeriön hallinnonalan ja muiden toimijoiden kanssa erikseen asetettavassa hankkeessa.

Selvityksen perusteella käynnistetään tarvittavat jatkotoimenpiteet ja aloitetaan tarvittava säädösvalmistelu.

Sotilaskurinpito- ja rikostorjunta

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) säädetään sekä Puolustusvoimien esitutkintatehtävästä että rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta. Erityisesti tarkastellaan voimankäyttöä ja toimivaltuuksia koskevia lain säännöksiä, sillä molemmissa asiakokonaisuuksissa on havaittu muutostarpeita.

Puolustusministeriö on asettanut 15.1.2020 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lainsäädännön muutostarpeet ja valmistella ehdotus tarvittaviksi säädösmuutoksiksi. Työryhmän toimikausi oli alun perin 24.1.-31.12.2020, mutta toimikautta on jatkettu 31.12.2022 asti. Työryhmä luovutti sotilasrikosten esitutkintasäännösten uudistamista koskevan välimietintönsä puolustusministeriölle 18.12.2020. Kyseistä välimietintöä koskevat muutosesitykset ovat tulleet voimaan 1.8.2021 (689/2021 ja sitä koskeva HE 61/2021 vp). Työryhmässä ovat edustettuna puolustusministeriö, sisäministeriö, oikeusministeriö, Puolustusvoimat, Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi ja Suojelupoliisi.

Puolustushallinnon tekninen turvallisuus

Myös puolustushallinnon teknisen turvallisuuden sääntelyä uudistetaan muiden muassa sotilasräjähteiden, sähköturvallisuuden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen osalta. Sääntelyssä huomioidaan myös vaarallisten aineiden kuljetus kansainvälisissä harjoituksissa.

Vaarallisten aineiden kuljetukset (VAK)

Liikenne- ja viestintäministeriön valmistelemassa VAK-lain kokonaisuudistukseen sisältyvässä lakiehdotuksessa on ehdotettu poistuvaksi käsite ”vaarallisten aineiden kuljetus Puolustusvoimien valvonnassa” ja lainsäädännöllisesti erotetaan toisistaan siviilitoimijan toteuttamat ja Puolustusvoimien toteuttamat vaarallisten aineiden kuljetukset. Kummastakin kuljetustyypistä säädettäisiin oma lakinsa.

Puolustusministeriö on perustanut 31.3.2021 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää Puolustusvoimien vaarallisten aineiden kuljetusta koskevien säännösten nykytila ja valmistella ehdotus tarvittaviksi säädöksiksi hallituksen esityksen muotoon. Työryhmässä ovat edustettuina puolustusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, pääesikunta, Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen esikunta, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Rajavartiolaitos sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes. Työryhmän toimikausi päättyy 31.1.2022.

Sotilasräjähteet

Puolustusministeriön on perustanut 11.12.2020 työryhmän valmistelemaan sotilasräjähteitä koskevan sääntelyn uudistuksia. Työryhmän toimikausi on 1.1.2021 – 31.12.2021, mutta sitä on tarkoitus jatkaa kesään 2022 asti. Työryhmän tehtävänä on kartoittaa ja valmistella sotilasräjähteitä koskevat lain ja lakia alemman tasoisen sääntelyn muutostarpeet ja varmistaa sotilasräjähteitä koskevan sääntelyn ajantasaisuus. Työssä huomioidaan myös ulkomaalaisten joukkojen Suomessa tapahtuvaa räjähteiden käsittelyä koskevat sääntelytarpeet. Työryhmässä ovat edustettuina puolustusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä Puolustusvoimat.

Puolustusvoimien ajoneuvot

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on mietinnössään (LiVM 19/2020 vp.) todennut, että ajoneuvolain systematiikka muuttuu siinä määrin, ettei kumotun ajoneuvolain mukainen puolustusministeriön asetuksenantovaltuus ole enää lakiteknisesti mahdollinen ja sotilasajoneuvoista olisi säädettävä omassa laissaan.

Puolustusministeriö on perustanut 16.3.2021 työryhmän valmistelemaan sotilasajoneuvoja koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmän toimikausi on 22.3.2021 – 31.12.2021. Työryhmässä ovat edustettuina puolustusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, pääesikunta sekä Liikenne- ja viestintävirasto Traficom.

Työryhmän tehtävänä on selvittää Puolustusvoimien sotilasajoneuvoja koskevien säännösten nykytila ja valmistella ehdotus tarvittaviksi säädöksiksi.